

Josip Đurin

Uvod

Bolest i smrt imaju u Pismima i u evanđelju, kao i u ljudskom životu, veoma istaknuto mjesto. I ozdravljenje također ima svoje mjesto, ali ga je teže uhvatiti i slijediti. Liječenje bolesti i proces oporavka uglavnom nisu zabilježeni, nego se ističe njihov ishod kada je ozdravljenje postignuto. U evanđeljima većina ozdravljenja pripovijedana su kao čudesa, strogo odbijajući naravni razvitak ozdravljenja koji specijalisti žele opažati. Međutim, gledajući stvari izbliza, izgleda da tu ima, sve do čudesa, dosta poteza poželjnih da zainteresiraju ne samo kršćane, nego i one koji se zauzimaju za čovjekovo zdravlje.

Prateći razvoj koji može izgledati prejednostavan, ali koji odgovara dubokoj istini, promatrat ću u ovom radu što je bolest, smrt i ozdravljenje, najprije u Starom zavjetu, a potom u Novom zavjetu. U zadnjem poglavlju ću pokušati dati neku poveznicu između smrti i uskrsnuća.

Postupak dozvoljava da se najprije pokaže kakve su spontane reakcije vjerničkog naroda, a potom u čemu je originalni doprinos susreta s Isusom Kristom.

1. Naravna smrt i tragična smrt

Bolest i smrt su se osjećale u Starom zavjetu kao nešto naravno i neizbježno, ali istodobno kao tragično i sablažnjivo. Naravno je da čovjek umre jer je učinjen od građe osuđene na propast. Čovjek Starog zavjeta prihvaća ove dvije očevitosti i ne traži da ukine jednu u korist druge. Najteže ih je složiti u jednu cjelinu koja ne iskrivljuje stvarnost. Naravna smrt je smrt koja ne postavlja nikakve probleme, to je ono što čovjeka snalazi nekako bez nasilja, na kraju dugoga života i radosti, u vrijeme kada je život još samo teret. Takva smrt je smrt patrijarha. U to vrijeme se uopće ne pita o nadi u vječni život. Život koji slijedi ovaj naš samo je sjena života, koja nema ništa zajedničko s kršćanskom nadom. Bitno je da oni

tu izražavaju snagu života. Čovjek treba otići kada je ispunio svoje vrijeme, kada je dao život moćnom potomstvu, osigurao mu – dokle je mogao svojom snagom – sigurnost i čvrsto jedinstvo; time je on ispunio svoje dužnosti i može otići i pridružiti se pokoljenjima koja su prije njega, u svoje vrijeme, osigurala tu začuđujuću i krhku divotu: prenošenje života.

Ima i drugih smrti, tragičnih. Mlada bića, u punoj snazi, pokošena prije negoli su sama mogla dati nekome život: Jonatan, sin Šaula i Davidov prijatelj, ubijen pokraj svoga oca u ratu koji je unaprijed bio izgubljen. Ako takav kobni udes pogodi grešnike, ljude koji su proveli život rušeći u sebi i oko sebe Božju snagu u svijetu, to je izraz pravednosti: grešnik je zaslužio smrt, on sam ju izaziva kad oko sebe uništava život. Ali koliko nevinih, živućih, umire u punoj mladosti!? Veza postoji između živih, ali smrt unosi konačni prekid.

Stari zavjet strogo osuđuje sve pokušaje koji predmnijevaju mogućnost uspostavljanja neke komunikacije između živih i mrtvih. To je zbog toga što hoće upozoriti kako se valja čuvati napasti i mrtvima pripisivati neku božansku moć. Ta strogost podržava Izraela u zdravom realizmu dajući smrti svu njezinu dimenziju. Smrt je presudni svršetak koji sve zaključuje.¹ Iz te krajnosti nitko se ne vraća, život se ne ponavlja; čovjek je jednom na zemlji da živi svoj život. Da ga stekne ili izgubi, reći će Isus.

2. Samoća u bolesti

Bolest je, kao i smrt, nešto naravno i nešto skandalozno. Možemo bez sumnje reći da ono najgore u bolesti nije trpljenje. Poput svih naroda za koje život nije bio lagan, Izraelci su u trpljenju bili izdržljivi i nisu ni pomišljali da se bune protiv

¹ Usp. GUILLET, J., *Isus Krist u našem svijetu*, KS, Zagreb, 2006, str. 44.

njega kad ih je trpljenje dohvatilo. To je zajednički događaj čovječanstva; prije ili kasnije on pogađa svakoga. Onaj koji pomišlja da tomu može izmaknuti je lud. U bolesti postoji nešto što se vrlo bolno osjeća, a to je osamljenost. Bolesnik se nađe odijeljen, po strani, isključen iz ljudske zajednice, ništa mu se ne govori, drugi se udaljuju od njega, a njegova se odsutnost se iskorištava da se donesu odluke koje bi on spriječio. U tom smislu možemo reći da je bolest predokus smrtne osamljenosti. Bolesnik već vidi samoga sebe kako umire, ne samo što osjeća da ga snage napuštaju vidjevši kako trulež osvaja njegovo tijelo, nego isto tako jer je već isključen iz dogovaranja i iz radosti života. Često se u psalmima koji su stavljeni na usta bolesnika čuju jadikovke protiv neprijatelja i zavidnika. Primjer takvih psalama je psalam 22:

*A ja, crv sam, a ne čovjek,
ruglo ljudi i naroda prezir.
Koji me vide, podruguju se meni,
razvlače usne, mašu glavom.*

(Ps 22, 7 – 8)

To je i psalam koji moli Isus na križu. Možemo reći da njegovo okrutno mučenje na križu je nerazdvojno od očaja napuštenosti tolikih bolesnika. Iz psalma možemo uočiti da bolesnik i njegova okolina s obzirom na stanje bolesti vide u tome napuštenost od Boga, što je znak nekog grijeha. Bolesnik postaje poput osuđenika, odbačen od društva, napušten od Boga. U mnogim psalmima bolesni jauču od jada jer znaju da nisu ništa skrivali.

3. Pozitivni smisao bolesti

U evanđelju bolest zauzima istaknuto mjesto. O bolesnicima se govori skoro na svakoj stranici. Svi ti bolesni traže i nalaže čudo koje ih ozdravlja. Mi smo pred čudom u poteškoći, jer nam se čini stranim u životu. Ono je u protuslovlju sa zakonima determinizma.² Najveća poteškoća za većinu ljudi

² DETERMINIZAM – je učenje da ljudski voljni pokreti u svojem usmjerenju prema cilju nisu jednoznačno utvrđeni slobodnim izborom (sloboda) nego unaprijed vanjskim (izvana djelujućim motivima) ili nutarnjim (duševnim stanjima) uzrocima. Radikalni determinizam krivo promatra potrebne uzroke kao one koji nužno određuju, identificira dakle motiv i duhovno – osobni uzrok nekoga

je da ne uzimaju ozbiljno zakone egzistencije, prezirući i one najosnovnije postupke koji bi mogli unaprijediti čovječanstvo: pažljivost u radu, strpljivost u istraživanju, pravednost u primjeni sredstava.

Iz pažljivog čitanja evanđelja i slušanja kako Isus tumači smisao svojih čudesa³ možemo jasno razabrati da, ako polaže ruke kako je samo on to mogao, on to čini radi onoga što čine i ljudi koji se hvataju u koštac s bolešću. On to čini na svoj jedinstven način, jednostavnim gestama čovjeka, osnovnim postupcima liječnika i bolničara. *Tko među vama ne bi isto tako činio čak i za svoju životinju?*⁴ to je neposredan razlog kojim se Isus suprotstavlja onima što mu predbacuju da ozdravlja u subotu. Isusova čudesa ne namjeravaju zamijeniti medicinsko umijeće, već naprotiv, posvećuju njegovu vrijednost. Ako čovjek može štogod učiniti da bolest otkloni, nema pravo da se u tome suzdrži. Bolest može zadobiti i pozitivan smisao. To je često u evanđeljima. U najmanje dva slučaja Isus izričito veli *ova je bolest određena za slavu Božju*. Bolest je tu da se na bolesniku očituju djela Božja. Tu Isus izvodi temeljiti preokret. Dok je spontana nakana ljudi – vidljiva i u evanđeljima, sve do onih koji okružuju Isusa – da istražuju prošlost i tumače bolest skrivenim grijesima, Isus reagira gledajući naprijed pitajući se radi čega je ta bolest i što treba iz nje izvući: slavu Božju. Za njega postupak nije težak, nego je njemu to prigoda da čini dobro, odnosno da učini čudo. On ne odjeljuje čudo od pouke; valja nešto učiniti polazeći od bolesti: ozdraviti ju da se time dade slava Bogu. Za nas ljude je to puno složenije; njegovanje bolesnika pretpostavlja točnu

voljnog djelovanja. Usp. u: RAHNER, K.; VORGRIMLER, H., *Teološki rječnik*, Đakovo, 2004, str. 108.

³ Isusova čudesa služe eshatološkom skupljanju naroda Božjega. Ovo skupljanje osobito se odnosi na izgubljene, siromašne, slabe i odbačene. Oni trebaju već sada znakovito iskusiti spasenje i ljubav Božju, da tako mogu dalje svjedočiti. Isusova čudesa su znakovi za vjeru. Čudesa i vjera su tijesno međusobno povezani. Novozavjetna nas raščlamba izvještaja o čudesima vraća na ishodište: vjera u čudesa nije vjera u nešto izvanredno, nego pouzdanje u Božju svemoć i providnost. Bog je pravi sadržaj ove vjere, a nisu to neki izvanredni fenomeni. Zato Isusova čudesa u stvari znače da je u Isusu Bog bio na djelu i da je Bog u njemu djelovao na spasenje čovjekova svijeta. Vidi u: WALTER, K., *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995, str. 112–113.

⁴ GUILLET, J., *Isus Krist u našem svijetu*, KS, Zagreb, 2006, str. 48.

dijagnozu zla i njegove uzroke. Prošlost nam je nemoguće zanemariti, ali to je zbog toga da ju možemo upotrijebiti i raditi za budućnost. Unatoč svim činjenicama da je bolest u Isusovim očima određena radi otkrivanja dobrote i veličine Božje, bila bi zabluda zaključiti da djela Božja traže bolest; kao da Bog evanđelja hoće bolest i treba ju da učini svoje djelo. Sve njegove reakcije svjedoče suprotno, odnosno da se slava Božja ne očituje u bolesti, nego u ozdravljenju. Možemo reći da je Isus sve činio kako bi ozdravljao bolesne. Iz toga jasno proizlazi da je on u takvom svom postupanju imao svijest kako izražava pravo djelovanje samog Boga.

4. Isus liječnik

Isus ne pokazuje samo djelovanje Božje, nego istodobno tome pridružuje reakcije, pokrete i instinkt čovjeka koji radi na ozdravljenju, liječnika ili njegovatelja. Isus se sam zamišlja kao Liječnik. Ako ga shvatimo na taj način, onda ćemo bolje razumjeti i njega i njegove izričite poduke. Isus rijetko donosi neku definiciju o sebi, tko je on i što je došao činiti. Isus djeluje pred svjedocima i strpljivo ih vodi da sami uvide tko je on. Možemo reći da je njegov život otkrivanje: po riječima koje propovijeda, nadasve po životu kako ga provodi, dok učenicima prepušta brigu da mu sami pronađu smisao. Dva puta se predstavlja kao liječnik. U nazaretskoj sinagogi svojim sugrađanima, kojima je teško povjerovati u njega, citira izreku: *Liječniče, izliječi sam sebe!* (Lk 4, 23). Farizejima koji mu predbacuju da prihvaća pozive grešnika, on odgovara: *Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima* (Lk 5,31).⁵ Iz ovoga je uočljivo da u tim riječima ima vještine u pravi čas, izraza čovjeka kojega nije moguće uhvatiti u zamku jer ima duha za brz i presudan govor. U tome je i spontani refleks čovjeka koji misli na ono što radi, kao što liječnik misli na svoju dužnost. Bolest koju Isus liječi nije fiziološka, a ni psihološka: to je zlo duše, grijeh koji razara čovjeka. Mnoge evanđeoske zgode pokazuju Isusa suočena s bolešću, kako se bori protiv nje na liječnički način. Još je veća sličnost Isusa i liječnika koji dolazi njegovati bolesnike. Možemo reći da se veći dio Isusova života odvija u dodiru s bolesnicima. Od jutra do mraka, kudgod išao, ne prestaje navala bolesnika i bogalja. On živi u njihovom svijetu.

⁵ GUILLET, K., *Isus Krist u našem svijetu*, KS, Zagreb, 2006, str. 49.

To je velika razlika u usporedbi s *čudotvorcima*. Bilo je raznih nadriliječnika i ozdravljivača odnosno iscjelitelja koji su se razmetali čudesnim moćima. U oči upada jedna crta u njihovoj aktivnosti: oni izmiču bolesti, izmiču također i bolesnicima, oni pripadaju nekom drugom svijetu. S visine svoje moći i bez naprezanja, ali i bez stvarnoga suosjećanja, oni suvereno izvršuju svoje postupke i pokazuju svoju moć.

Isus isto ima vlast nad bolešću, ali ga ova moć najprije uvodi u svijet bolesti. Poput liječnika, Isus živi okružen bolesnicima. Možemo reći da je Isusov život prema evanđeljima podijeljen između dva bitna zanimanja: govoriti, razgovarati s ljudima u najrazličitijim oblicima – i živjeti među bolesnicima. Ako se iz Isusova života izostave susreti s bolesnicima kako bi se izbjegla čudesa koja su nam neugodna, onda se Isus umanjuje samo na dimenziju propovjednika, govornika. Ako se je miješao s bolesnicima, to nije radi toga da se razmeće svojom velikodušnošću, nego je to radi toga da bi ozdravljao i jer mu je najprije trebalo da bude zahvaćen samilošću i uzme na sebe zlo koje dolazi otjerati. Kad evanđelist Matej priča kako Isus ozdravlja sve bolesne koje su mu doveli, on zaključuje iznenađujućom konstatacijom: *I on izliječi sve bolesnike; tako se ispunila riječ Pisma: On ponese naše bolesti* (Mt 8, 17). Isusova moć ozdravljanja bolesnika nerazdvojiva je od njegove samilosti: na sebe je uzeo zlo od kojega nas je oslobodio i prošao je životom u najboljim područjima našega čovječanstva.⁶

5. Ozdravljenje

Ozdravljenje ja za Isusa istovjetno s povratkom u društvo, s reintegracijom isključenoga. Bolest isključuje iz zajednice, a bolesnik ozdravlja i vraća se na svoje mjesto. Izraziti znak tog povratka je ozdravljenje gubavih (Mk 1, 40 – 45). Tu evanđelist bilježi Isusovu samilost, bilježi također iznenađujuće i zabranjene pokrete: Isus dotiče bolesnika. To je znak da je u njemu život jači od smrti, ali i znak druženja s ljudima koje osposobljuje za život u zajednici.

Ozdraviti za Isusa znači založiti svoje biće i svoju osobu. Nije nam moguće zaključiti u čemu se sastoji njegova čudotvorna moć. Možemo reći da s jedne strane izmiče svim našim kategorijama, a s druge strane je bio opisan u kulturnoj sredini koja je veoma udaljena od naše. No neke su crte značajne.

⁶ GUILLET, J., *Isus Krist u našem svijetu*, KS, Zagreb, 2006, str. 51.

Na primjer, Isusova reakcija kad jedna žena – ne usuđujući se zaustaviti ga na njegovu putu – uspije dotaknuti njegovu odjeću i ozdraviti (usp. Mk 5, 25 – 34). Isus se smjesta zaustavio *osjetivši u sebi da je sila izišla iz njega*.⁷ Možemo reći da je način govora evanđelista naivan. Njegova nakana je jasna: to što je Isus osjetio jest prisutnost, vjera, i to je ono što je on htio susresti. Isus neće pustiti da ta žena ode, utvarajući si da je bilo dovoljno dodirnuti ga; naprotiv, ona mora znati da joj je čudo došlo od njezine vjere.

Tu nam se javlja pitanje što je zapravo vjera? Je li to jednostavno slijepo povjerenje u ozdravljivača? Povjerenje igra stanovitu ulogu, ali ono je nerazdvojivo od cjeline. Isus se svojim ponašanjem pokazuje kao predstavnik Božje volje, sredstvo njegova djelovanja; i bolesnik koji mu prilazi ne može ga uzeti drugačije negoli kao takvoga, kakav mu se on daje. On traži ozdravljenje, ali to je takvo ozdravljenje kakvo daje Isus – kao znak Božji, kao poziv da promijeni život. Gdje nema te vjere Isus nije u stanju učiniti čudo. Jedna zgoda pokazuje Isusovu brigu da se pokaže takav kakav on jest: ozdravljenje paralitičara kojega su njegovi nosači spustili kroz krov u kuću, ispred Isusa (Mk 2, 1 – 12). Nakon što je vidio njihovu vjeru, prva Isusova riječ bolesniku je bila: *Oprošteni su ti grijesi*. To nije uskraćenje ozdravljenja, nego je to izricanje onoga što je prvotno i bitno. Ozdravljenje nije samo jasna predodžba oprostjenja grijeha, to je također na izvjestan način neki nastavak i kruna. Onaj koji prima od Isusa oprostjenje grijeha, onaj koji je iskusio tu moć koja ga je obnovila i oživjela, proživljava duboku nutarnju preobrazbu što ga čitavoga obilježava. Možemo uočiti da između Isusova unutarnjeg zračenja, koje ga čini sposobnim da dosegne grješnike i da ih preobrazi, i njegove moći nad tijelima bolesnika, zasigurno postoji neka duboka sveza. Ozdraviti znači poslužiti se nekim točnim postupkom, djelovati na određene elemente, ali također znači zauzeti se za dotičnog čovjeka, ići mu u susret i spasiti ga.

6. Smrt i uskrsnuće

Biti čovjek znači: biti za smrt. Biti čovjek znači: morati umrijeti, biti ono biće protuslovlja u kojem je po samoj biološkoj strukturi smrt nešto prirodno i nužno. Možemo reći da se tu otvara jedno duhovno središte koje zahtjeva vječnost, a polazeći od njega,

⁷ Isto, str. 51.

smrt nije nešto prirodno, nego nelogično, protjerivanje iz prostora ljubavi, uništenje komunikacije koja teži za trajnošću.

Živjeti u ovom svijetu znači umrijeti. Postao je čovjek znači također i ovo: išao je prema smrti. Kod njega koji posve stoji u zajedništvu s Ocem, apsolutna je osamljenost smrti sigurna nepojmljivost. Njegova smrt s druge strane ima sasvim posebnu nužnost. Vidjeli smo da je njegovo biti – s – Ocem istovremeno i njegovo neshvaćanje među ljudima, koje tako utemeljuje i njegovu osamljenost usred javnosti. Pogubljenje je zadnji, logičan čin ovog ne-shvaćanja, ovog protjerivanja Neshvaćenoga u zonu šutnje.

Iz ovoga možemo nešto naslutiti o nutarnjoj, teološkoj dimenziji njegove smrti. Kod čovjeka je smrt uvijek biološki i duhovno-humani događaj istovremeno. Uništenje tjelesnog instrumentarija komunikacije prekida ovdje dijalog s Ocem. Tamo gdje se razbije tjelesni instrument, nestaje i duhovni čin koji na njemu počiva. Otrgnut je onaj dijalog koji je uistinu osovina cijelog svijeta. Smrtni krik iz Psalma 22: *Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?* daje nam naslutiti nešto od dubine ovog događaja. U njemu je već prisutno i uskrsnuće. Po njemu je njegovo čovječstvo smješteno u trojstveni razgovor same vječne ljubavi. Više ne može propasti; pokraj praga smrti ono sada ponovno ustaje i sebi stvara puninu.

Tek uskrsnuće razotkriva ono zadnje, odlučujuće u članku vjere, *postao je čovjek*: polazeći od uskrsnuća znamo da dovijeka vrijedi *on je čovjek*. To ostaje dovijeka. Čovječstvo je po njemu pripušteno u samo Božje biće: to je plod njegove smrti.⁸ Mi stojimo u Bogu. Kada govorimo s njime *Oče*, to govorimo u samome Bogu.⁹ To je čovjekova nada, kršćanska radost, Evanđelje: i danas je čovjek. Bog je u njemu doista postao Ne-drugi. Čovjek, apsurdno biće, više nije apsurdno. Čovjek, neutješno biće, više nije neutješno – smijemo se radovati. On nas ljubi – Bog nas ljubi toliko da je njegova ljubav postala tijelo i ostaje tijelo. Ta radost bi trebala biti najsnažniji poticaj i najjača snaga za to da i drugima govorimo o njoj, da i njih učinimo radosnima polazeći od onog svjetla koje se nama otvorilo i koje usred noći svijeta nagoviješta dan.

⁸ RATZINGER, J. (BENEDIKT XVI), *Bog Isusa Krista*, KS, Zagreb, 2005, str. 69.

⁹ RATZINGER, J. (BENEDIKT XVI), *Bog Isusa Krista*, KS, Zagreb, 2005, str. 69.

Zaključak

Isus je s poštovanjem susretao siromahe, bolesne, grešne i sve vrste patnika. Sam je odabrao biti siromah i bio je sretan što ga Otac šalje da bude Mesija malenih, siromašnih i zapostavljenih. U ime Očeva opraštao je grijeha i ozdravljao bolesne da pokaže konkretnu ljubav Božju prema konkretnim ljudima.

Ozdraviti znači biti sposoban pokazati se drugima, suočiti se s pogledima drugih i pokazati im svoje lice. Pobjeda za one koji su mu ostali vjerni, razočaranost i poraz za zbunjene neprijatelje. Ozdraviti znači nanovo uspostaviti svezu s Bogom, opet koračati *zemljom živih*. Ozdraviti znači izmaknuti smrti, čutjeti u svojim žilama kolanje svježe krvi; to je osjećaj obuhvaćenosti i nošenosti dobrotom i snagom svijeta, to je osjećaj veličine i darežljivosti Božje u tom proljeću koje se rađa.

Najviše je pridonio ljudskim podnošenju patnje pristavši na preranu i nasilnu smrt u znak dosljedne ustrajnosti na putu koji mu je Otac zacrtao. Objavljivao je patnicima da ih Bog i u patnji ljubi, a i sam se pateći izručio Ocu. Iako mu je na križu bilo teško, predao je Ocu svoj duh te vidio da iz njegove muke Otac počinje sabirati novi narod Božji. On kao proslavljeni i uskrišeni patnik pokazuje punu solidarnost sa svima patnicima, a na kraju vremena svim ljudima sudit će prema tome kako su se ponašali prema subraći u patnji.

Onima kojima je patnja neizbježna, koji su bez nade u ozdravljenje i izlaska iz tjeskobe, nudi religiozno osmišljenje njihovih muka. Od svojih vjernika traži da svoje tegobe, pridruže njegovima, da pate zajedno s njime, za Crkvu i za sve ljude. Traži da budu zbiljski supatnici, zauzeti za konkretne ljude u mucima. Isusova muka ne bi smjela biti povod mistifikaciji patnje kao takve. Nasljedovati Isusa u patnji znači podnositi ono što koga snađe kao sastavni dio njegove ljudske kontinuiteta i Očeva plana o njemu i njegovima.

Dok smo na zemlji, svima nam je nositi križ, ali nam je i svima truditi se da ga jedan drugome olakšamo. I na kraju, ne smije se s uma smetnuti da trpljenje i križ nisu zadnja zbilja, nego su to uskrsnuće i novo stvorenje, kada će prestati svaka suza. Ta obećana i zajamčena vizija apsolutnog spasenja ili oslobođenja treba da već sada sve više aktivizira osloboditeljske snage u životu čovjeka i svijeta, a Crkvi je mjesto da bude u njihovu žarištu kao sakrament integralnog oslobođenja i spasenja.

Popis literature

- GUILLET, Jacques; *Isus Krist u našem svijetu*; Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.
- KASPER, Walter; *Isus Krist*; Crkva u svijet, Split, 1995.
- RAHNER, Karl; VORGRIMMER, Herbert; *Teološki rječnik*, Đakovo, 2004.
- RATZINGER, Joseph (Benedikt XVI.); *Bog Isusa Krista*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

SPECTRUM
časopis
studenata
KBF-a

DOGMATSKI BLOK